

BEDA.

FRANCE BEVK.

V hlad, ki je pihal od morja v turobo ulic, zavitih v meglo, porošenih od gostega in drobnega jesenskega dežja, je odmevala le godba nočnih kavarn in oddaljen ropot avtomobilov. Kdor je hodil tisto uro po ulicah, je hodil tiho, stisnjen ob zidu, kot da ga je strah. Še pocestne svetiljke so svetile medlo, mežikaje in prodirale s svojo svetlobo skozi bližnja okna v sobe, ki niso bile niti zakurjene niti razsvetljene.

V dolgi pusti ulici A... sta v eni izmed tistih sob slonela ob oknu dva otroka in brala kleče na kuhinjskem stolu ob luči, ki je prihajala od zunaj, tisto staro vedno lepo zgodbo o Pinochiju, ki je z lesenimi nogami prepotoval svet in preživel vrsto čudežnih dogodkov.

Nekje v temnem kotu sobe sta sedela oče in mati — Jožef in Amalija Traven — on po petindvajsetih letih dela iz službe odpuščen privatni uradnik pri konfekcijski tvrdki, ona hči podeželskega učitelja, ki je našla pri Travnu varno zavetje, po njenem prvem razočaranju, ki ga Travenova nista nikoli ponavljala ne sebi ne drugim.

Nikoli nista obnavljala, ne spominov ne sedanjosti. Bedo in srečo sta vzela molče in jo molče preživela. Kakor da je neka tajnost med njima, ki brani, da bi se z besedo zlivalo srcé v srcé.

Molčala sta tudi ta večer. Strašen molk, kakršnega družina ni bila navajena, je vladal od tistega dne, ko je mož opoldne zaloputnil vrata in molče sedel k mizi, na kateri se je kadila juha, ter dejal:

»Vedel sem, da bo to prišlo!«

»Kaj je?« je razpletla žena razgovor.

»Beračili bomo, če bomo hoteli živeti!«

»Ni mogoče!«

Traven je molčal.

»Ali je to pravica?«

»Pravica je taka: Kadar ne bomo več mogli plačati mleka, ga odpovemo. Ko ne bo denarja, ne bomo jedli kruha.«

Mož je skomizgnil z rameni in molčal. Molčala je tudi žena. Od tedaj grozen molk ni zapustil hiše.

Traven je občutil neizmerno žejo po delu. Vsako uro je odhajal v mesto, tih je pri-

hajal domov. Njegova žena je slednje jutro čakala, da ostane ob sedmih in gre v novo službo. Tega prijetnega razočaranja ni doživela.

Doživela je, da so šli vrednostni predmeti iz hiše in da so vsem lica splahnela.

Molk je prekinila žena tisto opoldne, ko je dejala: »Kaj bo? Kruha ni. Ničesar več nimamo.«

Traven je dejal mrzlo: »Počakaj do večera!« in je šel.

Ko se je zvečer vrnil, je sedel v polmrak sobe in poslušal zgodbo o Pinochiju, o srečnem Pinochiju, ki mu je bilo telo leseno in je hodil po svetu in ni rabil ne jedi ne pijače. Žena se je ozrla v mraku nanj in ni mogla razbrati njegovih potez. Vzdihnila je tako silno, da se je predramil Traven in dejal: »Kaj je?«

Amalija ni odgovorila. Tako polne solz so bile njene oči, da se je bala spregovoriti, usule bi se in ne bi prenehale teči. Skomizgnila je z rameni: »Ne vem; nič ni.« »Treba je, da pomagaš ti,« je dejal mož. »Mene nihče več ne pozna.«

Amalija je stisnila ustnice in oči, da je udušila jok: »Kako naj pomagam? Beračiti ne morem.«

»Ne,« je dejal Traven nestrpno in osorno. »Kako delajo sosednji! Žensko imajo.«

Amalija je pogledala moža: »Niz različnih moških glasov se v presledkih četrť do pol ure sliši skozi stene; ženska pa se rezgeta... Mi smo poštteni!«

»Mi smo lačni!« je popravil Traven besedo, »in poleg tega...« Ni dokončal. Iz teme so se zabliskale oči v oči. Zdelo se je, da je hotel Traven podčrtati nekaj temnega iz preteklosti. Amalija se je stresla. Nevidno, pomešano z bridkostjo in sovraštvom, je šlo skozi njeno telo in ugasnilo pod težo trenutka.

Traven je postal mehkejši:

»Šaj ni treba tako in ne huje. Postelje imamo in marsikateri tujec, ki ponoči zablodí v mesto, spi rajši privatno.«

Žena je molčala. Počasi je kljuvala ta misel v njene možgane.

»Mi bi spali v kuhinji,« je dostavil Traven.

»Kako bi jaz to storila!?«

»Zakaj?«

»Ker sem ženska.«

»In jaz? Ali naj stopim na ulico jaz, bivši uradnik, ki se mi jutri ponudi ugodna

prilika in si zaprem pot za vselej...« Žena je nemo pokimala. Vedela je, da ima mož prav, a se je iz njene globine dvigal odpor: imela je prav tudi ona.

»Različni ljudje bi prihajali,« je dejala nazadnje. »Naš dom bi bil tajno zavetje lahkoživcev.«

Traven je zamahnil z roko.

»Kako naj ljudi nagovarjam? Kako le naj to delam?«

»Kdo te pozna izmed tistih, ki prihajajo z večernimi vlaki? Če nočeš, ostani doma!«

Rezkim besedam moža je odgovorila žena:

»In vpričo otrok, vpričo nedolžnih oči!«

»Na moralo misliš! Tega ne vidiš, da ti bosta otroka zbolela. Če je bolj moralno, vzemi list in beri. Šest samomorov v enem dnevu. Plin imamo. V četrtem nadstropju stanujemo, kamniti tlak je globoko. Lizol je v omari. Pot je enostavna in nihče ti ne poreče, da si delala nemoralno.«

Traven se je razburil. Dvignil se je in z rokami v hlačnih žepih meril mrak sobe počez in navzdolž. Polglasna povest o lesenem možicu je utihnila, otroka sta zrla v mrak treh sten.

Amalija je videla v svetlem četverokotu okna dvoje kodrastih glav, ki se nista premaknili. Tedaj se je odločila.

Dvignila se je v naglem sunku, pokrila se, popravila si lasé in vzdihnila.

»Pripravi sobo. Pazi na otroka!«

Mož je obstal ob vratih. Žena je še zadnji hip mislila, da ji bo dejal, naj ostane, dasi je vedela, da mora iti. Molčal je in ona je odšla.

Mrzlo je velo po ulici. Par drobnih korakov je pelo po tlaku in tonilo med hišami. Ob vogalu je oprezovalo par deklin. Dva stražnika sta korakala po ulici. Gospa Amalija je začutila neugodje po telesu. Tesneje se je zavila, ne radi mraza, zakaj tisto nevšečno je prihajalo od drugod, od temnih peteronadstropnih hiš, od morja sem, iz duše in iz neznanega, ki ni ne v času ne v prostoru. Čisto razločno je čula stokanje jambora in rožljanje verige, kot bi jo valovi neprestano butali ob skale.

Zamižala je, da bi pregnala neugodni občutek. Polmižé je šla skoro na slepo dalje. Ko je prišla pred kolodvorsko poslopje, je videla, da je prišla prehitro. Večerni vlak še ni bil na postaji.

Oh steni so stali vozniki in preganjali mraz, od konj se je kadilo, kopica ljudi je ob vratih čakala na novodošle potnike. Par deklic se je prismejalo po ulici in obstalo ob dolgi hiši. Družba mladeničev je pela pijano pesem.

V to družbo voznikov, javnih žensk in postopajočih pijancev se je pomešala gospa Amalija; rada bi bila sama, daleč proč. Bela polt, ki je sijala iz okvira temnih las, jo je delala mladostno, le oči so sijale žalostno.

Postala je in se je razgledala. Čuden občutek, ki jo je obvladoval ves čas, odkar je stopila na ulico, se je poostril. Zarezal se ji je v možgane, v srce, v njen ponos in v vse njene spomine. Bil je občutek strašnega nesoglasja, ki najstrašneje zaboli, ko ga človek prvič zazna. Storiš nekaj in veš, da ne smeš, a ne moreš drugače storiti. Ta občutek opluje vse življenje. Je predslutnja zla, ki se ga ni mogoče ogniti.

Gospa Amalija je skoro omahnila. Njena roka je zgrabila za prsi, čelo se je zgrbančilo od bolečine... Po kratkih minutah se je roka stisnila v krčevito pest; ko se je obraz po kratkem boju mišic z bridkostjo raztegnil v ciničen nasmeh, je zamahnila z roko.

S to kretnjo je bilo dopolnjeno vse. Naredila je prostor novemu občutku, ki je bil sicer še vedno prvi v novi obliki, a je hodil drugo pot. Občutek največje samote in najsramotojše zavrženosti. Predpriprava za trenutek, ko človek zažene v vodo vse, kar je imel dragocenega v svojem življenju, in se oprime bilke, da reši golo življenje.

Stopila je po pločniku mimo dveh, ki sta barantala za hip ljubezni, mimo pijanih moških, ki so jo razgalili z očmi, mimo svetiljk in dreves... Premerila je od enega konca pločnika do drugega natančno sto korakov in sto korakov nazaj; izračunala je, da poteče v tem času natančno pet minut. Ponovila je to trikrat, nato se je ustavila.

Zapazila je moškega, ki ji je sledil. Bil je mlad, gosposki, bled in nežen kot ženska, le iz oči mu je sijalo nekaj drugega, gospe Amaliji do tedaj neznanega. Zapičila je oči vanj, ki je postal in gledal, kot da nekaj pričakuje, ali se ne more odločiti.

Čudna misel ji je prešinila možgane, iz dna njene razboljene notranjosti se je izvil nasmeh.

Ko se je zavedela tega nasmeha, je že bilo prepozno. Gospod je pristopil k nji. »Dober večer.«

»Dober večer!« Njen glas je zatrepetal; splašila se je, toda odgovorila je vseeno. Vročina ji je zaplala skozi telo, da je komaj vzdržala ravnotežje, ki se je nagibalo v brezdanjost pred njo.

Tuj gospod je zaslutil njen boj. Z očmi in gesto večšega človeka, se ji je približal, ki je stala kot okamenela na mestu.

»Vam je slabo, gospa? Želite spremstva?«

»Ne,« je dejala neodločno, kot da se mu boji zameriti s to besedo. »Moram čakati... Ali želite sobo?«

Gospod je ni mogel pogledati do dna. Mučil se je par hipov, nato je dejal:

»Da, sobo; za vso noč...«

Mehanično je krenila ž njim po ulici. Z bridkostjo je čakala hipa, da jo kdo odtrga z mesta, na katerem je stala. Gospod ji je ponudil roko, ona je odklonila. Kot da se opravičuje, je dejala: »Soba je lepa, z dvema posteljama in naslanjačem.«

Z nasmehom je dejal gospod: »Za naju ne more biti niti prelepa niti preobširna, lepa dama.«

Gospa Amalija je obstala sredi ceste. Iz dna duše se je dvignil očitek proti nji, ki je stala z razprtimi očmi in brez besede na vlažni ulici. Kaj je govorila? Kako se je obnašala? Ali je zblaznela?

Zdelo se ji je, da stoji osramočena pred nekom, da se je zlagala in laži ne more popraviti, da je udarila sebe in zveni po obrazih vseh.

Gospod se je ozrl in jo je videl trepetati. Izmed besed, ki so ji ležale na jeziku, je pograbila prve in jih je dala tujcu, da ga odškoduje za pomoto:

»Ne morem; mož je doma in otroci...«

Ni videla niti smeha niti skomizga ramen. Planilo ji je v možgane kot val vroče lave, da se ji je zameglilo pred očmi. Pred njo je vstala vsa groza njene bede. Niti lakota ne mraz, niti misel na kruh od jutra do večera, vse nekaj bolj strašnega, z nedopovedljivo bridkostjo ovenčanega... Planila bi bila v jok, a ni mogla. Udarila bi bila z glavo v zid, kateri kamen bi se je bil usmilil...

Bežala je... Gorelo je pred njo in za njo. Ko je dospela do ogla postaje, se je hotela obrniti in teči domov, razjokati se, zagrebsti svoje prste v kodrolase glavice svojih otrok, prekleti vse, nikdar več ne stopiti na ulico, ne ziniti besede do smrti...

V istem hipu je prišel vlak. Vozniki so planili h kočijam, čakajoči so zazijali v izhodna vrata. Gospa Amalija se je vzravala. Iz omotice in iz občutka zločina je vstala misel na jutrišnji dan, ki je bila tako močna, da je za hip prevpila vse drugo...

Stopila je na kraj pločnika, v senco in motrila potnike, ki so prihajali. Vsem se je mudilo v meglo in v noč. Brala jim je raz obraz, toda črke so bile zabrisane. Trepetala je.

Prvi se je ozrl nanjo prileten gospod. Poltiho ga je nagovorila:

»Želite sobo?«

Gospod se je molčé namrdnil in hitel dalje. — Nagovorila je zakonsko dvojico, ki se je ustavljala na poti, tudi ta je šla dalje.

Iskra samozavesti in poguma se je v hipu znižala. Izpod skorje vsakdanjih skrbi so se prikazovali vsi prejšnji doznatki in so bodli v živo meso...

Nekdo se je sklonil čisto k nji v senco in jo je vprašal:

»Kaj želite?«

»Če potrebujete sobo...«

»Tako?« se je oglasilo porogljivo. »Ali imate hotel?«

»Ne; moj mož je brez dela.«

»Hm... In vi drugi; kje spite?«

Zoprno ji je bilo odgovoriti. Vendar je dejala: »V kuhinji. Jesti moramo...«

»Hm...« Lokav smeh je izginil v mraku.

»Vlačuga!« si je siknila iz bednega spoznanja. Spoznala je jasno, zakaj jo imajo, ko hodi po pločniku, ko meri ljudi, jih presoja in ogovarja. Komaj vsak stoti jo razume. Pred vsemi, ki prihajajo v mesto, je ona oskrunjena ženska, ki prodaja naslado. Zakaj ni tega spoznala takoj?... In vendar: ali bi bila ostala doma? Ali ne stoji pred njo in za njo cela vrsta môž, stark, otrok — ki šepetajo mimoidočim iste besede? Ali...

Prizibal se je mlad parček, ustavil se je in se ozrl nanjo. Zopet je misel na jutrišnji

dan zakopala vse, pogreznilo se je tudi spoznanje, ki jo je bilo za hip obvladalo.

»Želite prenočišče?«

»Da. Soba z dvema posteljama?«

»Da... lepa soba.«

Skoraj opotekla se je za njima. Mlada dama je pokazala nanjo in se je zasmejala. Kamen se je odvalil z ramen, drugi se je navalil nanje. Vso pot se ji je grenka misel mešala pod korake kot srobot in kot da bi po lastnem srcu gazila, je bobnelo ob hišah: Vlačuga, vlačuga!

Ko je zahreščal ključ v vratih in jim je stal nasproti mož, v zadregi, temen, molčeč, bi bila zajokala od bolečine.

Mlad par je odšel v edino sobo, domači so si postlali v kuhinji tik vrat. Mož se je premetaval, deček je zaspal, deklica je utihnila, gospa Amalija je dala roki pod glavo in gledala v temo, ki je tiščala na zenice.

Iz sobe je prihajal šum dveh ljudi, ki jima ni do spanja. Besede so bile razločne.

Traven se je zganil, gospa Amalija je vzdihnila. In govorila je: »Kaj smo postali? Še na cesto nas vržejo, če zvedó...« Bridkejša beseda je bila na jeziku, a je ni izpregovorila.

Mož je molčal za hip in kot da vali raz sebe krivdo, je dejal: »Molči!«

Deklica ni spala. Ležala je vznak in prisluškovala. V tesnobi molka, ki je nastal v kuhinji, se je ovila nežna ročica materinega vratu. Poltiho je dahnila:

»Mama!«

»Kaj ti je? Zakaj ne spiš?«

»Ne morem. Zakaj spita onadva pri nas...«

Materi je zastala beseda v grlu. Počasi se je izvilo iz nje:

»Tiho, otrok! Spi!«

Dekletce je umolknilo. Iz sobe so padle besede, rezgetajoč smeh je udaril v praznino brez sramu in rezek kot bič.

Dekletce se je zganilo, njena roka je pobožala materino lice.

»Mama! Kaj delata v sobi?«

Mati je strepetala kot v mrzlici. Iz množine bridkosti in spoznanj se je zbohotila to noč še ena. Razširila je oči v temi in zgrabila otroka krčevito, kot da hoče iztisniti vse, kar se je nepoklicanega vrnilo vanjo. Iz vsega gnusa, samote, ponižanosti, občutka zavržene ženske, ki

se prodaja za kruh, je vstala mati, žena, ljubezen in je jeknilo v nji kot da se je srce prelomilo v prošnji in rotenju.

»Tiho, moj otrok!...« In pristavila je, da bi pritrdila vero v nevero: »Pravljice si pravita. Ne poslušaj! Niso zate... To mora biti, da...«

Iz vsega pekočega na dnu duše, ognjenega in trnjevega, pretežkega za eno srce, presilnega za eno dušo, se je izzmela materina solza, ki jih je rodila potok. Pritisnila je svoj obraz k hčerki, in je močila njeno lice in njene lase.

Deklica ni vedela, čemu mama joka. Jokala je tudi ona. Plakali sta tiho, dolgo, v krčevitih potresljajih in zaglušili v sebi šum, prihajajoč iz sobe, korake na ulici, vse, vse... dokler nista zaspali, objeti, mokri od solz...

Tedaj pa je bilo že skoro jutro.

SOŽITJE.

MIRAN JARC.

Gledam... gledam...: kdaj so se zbudile tihe rože? — Njihov zvočni soj diha vame... Kakor v davni slutnji nagnil sem obraz nad vezenino.

Prt Veronikin! A ne trpljenja — večnosti odtis. Ne bije ura, vse telo mi zrastle je v strmenje... Slaj, ko zadnja misel v molku vtone.

Sklanjam se kot nad zrealom tajnim... Roža, bilka, list sem, polje belo? — Človek se postvaril je: odelo oživel je v zavesti bajni.

KADAR SEDIVA OB JEZERU.

MIRKO PRETNAR.

Kadar sediva ob jezeru
in gledam preko valov
se prelivajoče
blestenje
jutra, ali dneva, ali večerne zarje,
in se najino govorjenje
vpleta v šumotanje voda,
sva tudi midva kot valova,
preko katerih se preliva
blestenje
jutra in dneva in večerne zarje.